

בס"ד

שיעור הגר"א עוזר שליט"א ראש ישיבת אתרי

המתקיים בבית הכנסת "מאור ישראל", בראנד 18, הר נוף

בענין:

הוספה על העיר והעזרות

- תרכט -

נמסר בש"ק פ' תרומה ה'תש"פ

בש"ק פ' תצווה יחל השיעור אי"ה בליל שבת בשעה 21:30

השיעור יהיה בענין:

מצות זכור

השיעור לעילוי נשמת:

אמי מורתי מרת רבקה ע"ה בת ר' אריה זצ"ל הכ"מ
ר' שלמה ב"ר בן ציון זצ"ל ור' שמואל יצחק ב"ר דוד זצ"ל

בברכת שבת שלום

המארגנים

לקבלת השיעורים באימייל יש לכתוב בקשה ל"תמנתי עיצוב גרפי": timnal@zahav.net.il

timnati

UX UI WEB DESIGNER

05 2 - 767 - 3419

שיעור הגר"א עוזר שליט"א - תרכט - נמסר בש"ק פרשת תרומה ה'תש"פ

הוספה על העיר ועל העזרות

ונראה שהשמייענו הרמב"ם בסידור דבריו ענין גדול, וכדברי הגר"ח¹ (חוט המשולש י) על חיבור משנה תורה להרמב"ם: 'כל בקי בדרכו יודע שרוב כוונתו נלמד ע"י לדרוש סמוכים בסידורו', כמליצת בעל המרכבת-המשנה בהקדמתו 'במשנה תורה לכולי עלמא דרשינן סמוכין', כפי שיבואר.

עוד יש לעמוד על דקדוק לשון הרמב"ם, שבהלכות סנהדרין כינהו 'בית דין הגדול', ואילו בהלכות בית הבחירה 'סנהדרין של שבעים ואחד'.

והנה בהלכות סנהדרין לא הזכיר הרמב"ם את שאר הדברים הנצרכים לתוספת העיר והעזרות אלא ב"ד הגדול בלבד, ובהלכות בית הבחירה כתב גם את שאר הדברים, מלך נביא ואו"ת וכו'. אמנם כבר עשה כן רבנו הקדוש בסידור המשניות, שמלבד המשנה בשבועות שנה בריש סנהדרין אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי ב"ד של שבעים ואחד, ושם לא הזכיר מלך ושאר כבמשנת שבועות. אכן כבר עמדו התוס' (בשבועות טו.) על שינוי זה, וכתבו דבסנהדרין לא חשיב אלא מילי דסנהדרין. אלא שהרמב"ם שנקט בכל מקום בהלכותיו טעם אחר, נראה שלדעתו הם שני דינים חלוקים, ואמנם מקורו משתי המשניות הללו, בסנהדרין ובשבועות; במשנת סנהדרין נאמר דין אחד של הצרכת בית דין של ע"א בתוספת העיר והעזרות, ובמשנת שבועות נאמר דין נוסף של הצרכת סנהדרין של ע"א ושאר דברים. ויש לבאר הנך תרי דיני.

וקודם שנבוא לבאר הענין, יש לעמוד על דקדוק בשינויי לשון המשניות. בסנהדרין הגירסה לפנינו היא 'אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד'. ואילו בשבועות תנן 'אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות ובשיר' - ולא תנן 'על פי'.

שני דינים בסנהדרי גדולה; 'בית דין הגדול' וקיום 'עדת ישראל'

[הצרכת סנהדרין בהעמדת מלך וכהן גדול]

(ב) ויש לבאר הענין, דהנה הלח"מ (בהל' סנהדרין שם) הביא מקור למה שכתב הרמב"ם שאין מעמידין מלך אלא עפ"י ב"ד של שבעים ואחד, מהתוספתא (פ"ג דסנהדרין) דתני אין מעמידין לא מלך ולא כהן גדול אלא בב"ד של ע"א. ועמד מדוע השמיט הרמב"ם שם שהעמדת כהן גדול צריכה ב"ד של ע"א. ואמנם הזכיר הרמב"ם הלכה זו בהלכות כלי המקדש (ד, טו), אבל כאן בהלכות סנהדרין לא הזכיר אלא העמדת מלך, והלא דבר הוא.

הצרכת בית דין של שבעים ואחד לתוספת העיר והעזרות. מקור הדין

(א) תנן רפ"ב דשבועות, אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות ובשיר וכו'. ואמרין בגמרא, מנא הני מילי אמר רב שימי בר חייא דאמר קרא 'ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, וכן תעשו' - לדורות. פרש"י בימי משה היו דברים אלו, שהוא מלך ונביא, ואחיו כהן גדול, ואורים ותומים ושבעים זקנים.

[התוס' הקשו הלא המשכן נעשה קודם שנתכהן אהרן במלואים ועדיין לא היו אורים ותומים. ובמשך-חכמה (תרומה) תירץ שלא נתקדש המשכן אלא במשיחתו, ביום השמיני למילואים שאז כבר היו או"ת]. ועוד כתב שמה שהוצרכו אורים ותומים בנוסף על הנביא, זהו מפני שגזרת הנביא חוזרת ואילו גזרת אורים ותומים אינה חוזרת (כמו שאמרו ביומא עג:), לכך נצרכו אורים ותומים המתמים דבריהם. ולפי"ז כתב שמעלת משה רבינו על פני כל הנביאים שנתנבא ב'זה הדבר' (כדאיתא בספרי מטות) ושכינה מדברת מתוך גרונו, על כן דבריו אינם חוזרים לעולם, הלכך כשהיה משה קיים לא היו צריכים אורים ותומים לקידוש המשכן, שהוא עצמו היה כמו האורים-ותומים לדורות].²

הרמב"ם בהלכות סנהדרין (רפ"ה) מנה את הדברים הנעשים על פי בית דין של שבעים ואחד, וכתב: 'ואין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין הגדול שנאמר כל הדבר הגדול יביאו אליך'. ותמה הרמ"ך (מובא בכס"מ) על מה שהביא קרא ד'כל הדבר הגדל' והלא בגמרא מביא קרא אחרינא, מ'וכן תעשו'. ויש להוסיף שבהלכות בית הבחירה (ו, יא) מביא הרמב"ם את כל דברי המשנה בשבועות, ושם אמנם הביא את המקור המובא בגמרא שנאמר ככל אשר אני מראה אותך וכן תעשו לדורות. וא"כ קשה בתרתי; מדוע בהלכות סנהדרין הביא מקור שלא הוזכר בגמרא, וגם מדוע שינה טעמו ממה שכתב בהלכות בית הבחירה.

^א אך מ"מ קשיא שהרי המשכן נמשח לפני אהרן כמפורש בכתוב בפרשת צו, וזהו שהקשו התוס' (עפ"י חדושי הנצי"ב שבועות). והנה לא מציינו שנשאלו באו"ת בבניית המשכן, וע"כ נראה שהכוונה רק בלבישת האו"ת ולא על פיהם (ומסתבר הדבר, שהרי אם כבר נודע הדבר בנבואה למאי צריך עוד או"ת. ואף דלדעת הרמב"ם היו או"ת בבית שני אלא שלא השיבו, ובגמרא אמרין דבבית שני לא יכלו לקדש משום חסרון או"ת - י"ל דראויין לישאל בעינן. עפ"י הג"ר אביגדור נבנצל שליט"א). וא"כ הרי כתיב בשעת קידוש המשכן (בפר' יצ) 'קח את אהרן ואת בניו אתו ואת הבגדים וגו' ואת כל העדה הקהל וגו' ויקרב משה את אהרן ואת בניו וירחץ אתם במים. ויתן עליו את הכתנת וגו' ויקח משה את שמן המשחה וימשח את המשכן ואת כל אשר בו ויקדש אתם' - הרי שהליבש את אהרן בבגדיו קודם קידוש המשכן, הגם שאהרן עצמו נמשח רק לאחר מכן. ונראה שמכאן למדו שבשעת הקידוש צריך שיהא אהרן ועליו האו"ת. [וכן י"ל דמהתם ילפינן סנהדרין דהיינו 'כל העדה', כפירוש רשב"ע המובא להלן בפנים]. ואף דאכתי לא נתכהן ולא נשאל באו"ת, מ"מ עומד הוא לכך והלא אין צריך שאלה בפועל כאמור. [והתוס' שהקשו, כי נקטו שצריך שיהיו כל אלו בשעת עשיית המשכן ולא בשעת משיחתו, כדמשמע בלשונם].

^ב והריב"א כתב לתרץ דכיון שנאמר למשה ככל אשר אני מראה אותך - הרי כאן אורים ותומים, שכן הראה לו בהר. ועוד, דכל שבעת ימי המלואים במקום כהן גדול באו"ת היה משמש. עכ"ל. אך בירושלמי (סנהדרין א, ג) אמרו להדיא 'אהרן אלו אורים ותומים'.

[קידוש החודש; ספירת שנים ויובלות; הגהת ספר עזרה]

בהבחנה זו יתבארו כמה ענינים נוספים; כתב הרמב"ם (בהלכות קדוש החודש פ"ה ובספר המצוות עשה קנג) שבית דין הגדול הם המקדשים חדשים וקובעים שנים. והשיגו הרמב"ן ממשניות ערוכות בריש סנהדרין וברפ"ג דר"ה שקידוש החודש בב"ד של שלשה. וכבר תירץ זאת הרמב"ם בלשונו, במה שכתב שסנהדרין גדולה יכולים ליתן רשות לשלשה לקדש החודש. וא"כ אמנם די בשלשה דיינים בפועל, אבל הדבר נעשה על ידי מתן רשות מב"ד הגדול ומטעמים.

ובאור הדבר - והלא בכל ההלכות שצריכים להם ב"ד מסויים, אי אפשר ליתן רשות לאחרים לדון תחתם, כגון דיני נפשות הנעשים בבית דין של עשרים ושלושה, ודאי אינם יכולים ליתן רשות לשלשה לדון - אך לפי ההבחנה הנ"ל לא קשה, כי אמנם מצד דין 'בית דין' לקידוש החודש [דאיקרי 'משפט'. ע' ר"ה כה:]: די בשלשה, ומה שצריך סנהדרין של ע"א להרמב"ם היינו משום שקידוש החדשים הוא ענין של כלל ישראל ונצרך לעשותו על ידי 'כל עדת בני ישראל', וסנהדרי גדולה היא המייצגת את כלל הציבור, וכמו שדרשו במכילתא (בא) על הך קרא: רבי יאשיה אומר מנין שאין מעברים את השנה אלא בב"ד הגדול שבירושלם, ת"ל 'ראשון הוא לכם - דברו אל כל עדת ישראל וגו''. וכדאמרין בגמרא (ברכות מט.) בבאור נוסח הברכה 'מקדש ישראל וראשי חדשים' - ישראל דקדשינהו לראשי חדשים, כלומר כלל ישראל הם המקדשים על ידי הסנהדרין. וכן כתב בספר החינוך (ד) 'ועוד דרשו הדבר מדסמך לו דברו אל כל עדת בני ישראל, כלומר שיהא להם לאותן שיקדשו החודש רשות כל ישראל, כלומר חכמים גדולים שבישראל כגון בית דין הגדול'. ומוכן אם כן שמועילה נתינת רשות של הסנהדרין לאחרים לקדש, כי מצד עצם הדין סגי בשלשה סמוכין, ורק כדי שיעשה הדבר על ידי כל העדה, צריך שהדבר יעשה על פי ב"ד הגדול, וכשממנים אחרים על הדבר הרי נעשה על פיהם.

והוא הטעם שלא הביא הרמב"ם בהלכות סנהדרין שצריך ב"ד הגדול, רק בהלכות קידוש החודש, כי כאמור בהלכות סנהדרין מביא רק את הדברים הנצרכים לב"ד הגדול מצד דין המשפט, משום 'כל הדבר הגדל יביאו אליך'. ואכן כתב שם בה"ה 'קידוש החודש בשלשה' - כי זהו הב"ד הנצרך מצד הלכות דיינים. וכבר הרחבנו בכ"ז בענין קידוש החודש².

כיוצא בזה מצינו שני דברים נוספים הנצרכים לב"ד הגדול, ולא הזכירם הרמב"ם בהלכות סנהדרין: ספירת שבע שנים וקידוש שנת החמשים הנעשה בב"ד הגדול (כמובא בהלכות שמיטה ויובל רפ"י), והגהת ספר תורה של המלך מהספר המונח בעזרה (הלכות מלכים רפ"ג) - גם דברים אלו אינם 'דין', ומה שנצרך להם סנהדרי גדולה היינו משום שהם ענין של כלל הציבור. ואמנם ודאי אין שבעים הזקנים כולם יושבים ומגיהים הספר, אלא שהדבר נעשה על פיהם ובפיקוחם, וכעין שנתבאר בקידוש החודש.

וכתב הגרי"ז (בהל' סנהדרין שם) שבהצרכת ב"ד של שבעים ואחד, ישנם שני דינים חלוקים; יש דברים שהם טעונים 'בית דין', ואותו ב"ד צריך שיהא ב"ד הגדול, וכשם שדיני ממונות בשלשה ודיני נפשות בב"ד של עשרים ושלושה, כך דברים מסויימים צריכים בית דין של שבעים ואחד. ויש דברים שאינם טעונים ותלויים ב'בית דין' כלל רק יסוד דינם להעשות על ידי הציבור, ומשום כך צריך ב"ד של ע"א, להיותם מייצגים את כלל הציבור. וכתב הגרי"ז שמינוי כהן גדול אינו צריך תורת בית דין כלל [וציין להתוס' ביומא (יב) דהדבר תלוי במלך ואחיו הכהנים], ומה שצריך שם ב"ד של ע"א היינו כדי שהמינוי יתייחס לכלל ישראל, אבל לא משום תורת 'בית דין'. לכך אין ענין להלכה זו בהלכות דיינים שבספר שופטים אלא בהלכות כלי המקדש והעובדים בו, כי הוא דין פרטי במעשה המינוי דכה"ג, ולא משום הלכות דיינים שצריך ב"ד' כזה או אחר לצורך מינוי כה"ג.

למדנו מדברי הגרי"ז המאירים שבהלכות סנהדרין מביא הרמב"ם רק הדינים הנצרכים לב"ד של ע"א מצד הלכות ה'דין', מטעם 'כל הדבר הגדל יביאו אליך' שכתב שם הרמב"ם - כלומר כל שהוא בכלל 'הדבר הגדול' צריך שיהא נעשה בבית דין גדול של ע"א. משא"כ בהלכות האחרות כשמביא הרמב"ם את הדין הפרטי שנצרך לע"א, אינו משום הלכות משפט ודיינים בדוקא, אלא שם משמש ב"ד של ע"א כהגוף העומד במקום כלל העדה.

והנה התוספתא שם הכלילה כאחת מינוי מלך ומינוי כהן גדול, ולדברי הגרי"ז שמינוי כה"ג אינו טעון 'בית דין' מצד עצמו אלא דין הוא במעשה המינוי וצורתו להעשות עפ"י כלל העדה, נראה לכאורה שגם במלך כן הוא גדר הדברים. ואעפ"י שהעמדת מלך הזכיר הרמב"ם בהלכות סנהדרין בין הדברים הטעונים ב"ד הגדול - על כרחנו לומר שבהעמדת מלך מלבד הצרכת 'בית דין' של ע"א הנלמד מ'הדבר הגדול', צריך בו גם כן ייצוג של כלל העדה למינויו והעמדתו.

ואמנם דבר זה מבואר מצד הסברא הפשוטה, דודאי לא גרע מינוי מלך שהוא ענין מובהק של כלל העם [ולבו הוא לב כל קהל ישראל'. לשון הרמב"ם מלכים ג,ו], מהעמדת כהן גדול המצרכת ייצוג העם. אמנם מלבד הסברא גם מבואר כן מסידור דברי הרמב"ם, שהרי בהלכות מלכים (א,ג) כפל שוב הלכה זו, וכתב 'אין מעמידין מלך בתחילה אלא על פי בית דין של שבעים זקנים ועל פי נביא, כיהושע שמינהו משה רבינו ובית דינו וכשאלו ודוד שמינם שמואל הרמתי ובית דינו'. הרי גם כאן [כמו בדין תוספת העיר והעזרות] הביא לדין זה מקור נוסף על המקור שכתב בהלכות סנהדרין, ואף כאן הזכיר תנאי נוסף שלא כתב שם - על פי נביא. וזה מוכיח שגם בהעמדת מלך, מלבד מה שהוא בכלל 'הדבר הגדול' להצריך בו הכרעה ופסיקה של ב"ד הגדול, צריך שהמינוי יתבצע ע"י ב"ד של שבעים ואחד בתורת ייצוג כלל העם, וכן צריך להיות עפ"י נביא. ומקור הדין הזה נלמד מהעמדת יהושע ודוד ושאלו (ולהלן תבאר היטב הילפותא בע"ה).

[הבאת עגלה ערופה ודין עיר הנדחת]

עוד הקשה הרמ"ך (מובא בכס"מ הלכות סנהדרין שם) על מה שכתב הרמב"ם בהל' סנהדרין, אין יוצאים למדידת החלל אלא על פי בית דין הגדול שנאמר 'כל הדבר הגדל יביאו אליך' - והלא בגמרא (סנהדרין יד) ילפינן לה מ'זקניך ושפטיך'. עוד יש להקשות מעשיית עיר הנדחת שכלל הרמב"ם גם כן עם כל הנך דילפינן מ'כל הדבר הגדול', ואילו בגמרא (שם טז:) ילפינן לה מ'הוצאת את האיש וגו' לשעריך'.

ואמנם הרמב"ם עצמו הביא בהלכות הפרטיות את המקורות שבגמרא; בהלכות רוצח ושמירת הנפש (ט,א) כתב שיוצאין חמשה זקנים מב"ד הגדול שבירושלים שנאמר ויצאו זקניך ושופטיך, ובהלכות ע"ז (ד,ג): אין דנין עיר הנדחת אלא בב"ד של אחד ושבעים שנאמר והוצאת וכו'. אכן לפי האמור נמצינו למדים שגם בהני הלכתא שני דינים נאמרו בהם; דין 'משפט' הנצרך לב"ד הגדול מצד היותם בכלל 'הדבר הגדול', ודין פרטי מסויים במדידת העיר הקרובה ובעשיית עיר הנדחת, הנצרך לב"ד המייצג את כלל העם. ואמנם הדבר מוכרח במדידת העיר הקרובה דקיי"ל (ע' סנהדרין יד) שאין יוצאים כל הב"ד אלא חמשה מהם [וגם הלא אינם במקומם ואין להם תורת 'בית דין' הגדול, וכדלהלן], ועל כרחק זהו משום שהמדידה בפועל אינה צריכה תורת בית דין משום 'הדבר הגדול' אלא הוא דין מסויים במעשה המדידה, ולכך סגי בחמשה מהם.

שני דינים בהצרכת סנהדרין בתוספת על העיר והעזרות

ג הרי כבר נפתח לנו הפתח לנידון דידן; שני דינים יש בהצרכת ב"ד של שבעים ואחד לתוספת העיר והעזרות: האחד, צריך שיעשה הדבר על פי הוראת בית דין הגדול, משום 'הדבר הגדול'. והם דברי הרמב"ם בהלכות סנהדרין. ודין נוסף השייך לסדר הקידוש גופא, שצריך לו סנהדרין של ע"א כשם שצריך לו מלך ונביא ואורים ותומים. בזה משמשת הסנהדרין ככלל העדה, להיותם משתתפים במעשה הקידוש. וכדתנן בשבועות בית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן.

ובזה יבוארו היטב לשונות הרמב"ם. בהלכות בית הבחירה, קודם שמנה את כל הדברים הנצרכים לקידוש העיר והעזרות, מלך, נביא, אורים ותומים וסנהדרין, כתב (בה"י) 'בית דין שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה מוסיפין'. ומה בעי באמרו 'בית דין', והלא אחר בסמוך מפרש שצריך לכך סנהדרין של שבעים ואחד עם שאר דברים, כגון מלך ונביא - אלא שבתחילה מיירי על עצם ההוראה להוסיף, שלזה צריך 'בית דין הגדול' כדבריו בהלכות סנהדרין, שהוא ענין דין והוראה הקודם לקידוש. ואחר כך כתב את סדר הקידוש גופא, שנעשה במלך ונביא ואו"ת וסנהדרי גדולה, והם מהלכים עם התודות - והרי הם שני ענינים כאמור.

ועל כן דקדק וכתב בהלכות סנהדרין 'בית דין הגדול' ואילו בהלכות בית הבחירה 'סנהדרין של שבעים ואחד זקנים' - כי בהלכות סנהדרין מיירי בדין המשפט, שהואיל והוא בכלל 'הדבר הגדול' לכך צריך 'ב"ד הגדול', שקרוי כן משום שהוא

הב"ד הגדול ביותר וגם על שם שמביאים לו את הדבר הגדול. ואילו בהלכות בית הבחירה דמיירי בסדר הקידוש גופא, בזה אין צורך בתורת 'בית דין הגדול' דוקא אלא בשבעים זקני הסנהדרין שהם המייצגים את כלל ישראל. [ורק בהלכה הקודמת שמדבר על עצם ההחלטה להוסיף כאמור - נקט 'בית דין']. דוק ותשכח בשאר מקומות בדברי הרמב"ם, שפעמים כותב 'בית דין הגדול' ופעמים 'סנהדרין של ע"א', ועפ"י מה שנתבאר יש לדון לפרש כן גם שם. ועוד חזון למועד בל"נ. [ועוד, אין קורין 'גדול' אלא לעומת בית דין אחר הקטן ממנו. הרי שיש שייכות ביניהם; יש ב"ד גדול של ע"א ויש קטן של כ"ג ושל שלשה. משא"כ בדברים שצריך ב"ד של ע"א כדי לעמוד במקום כלל ישראל, שם אין לכוונתם 'ב"ד הגדול' שהרי בענין זה אין שייך ב"ד אחר כלל].

והרי מוכרח הדבר מצד עצמו, דהנה אמרו בגמרא (סנהדרין יד): על הא דאמרינן מצאן [זקן ממרא, לזקני הסנהדרין] אבית פגי והמרה עליהן יכול תהא המראתו המראה, ת"ל 'קמת ועלית אל המקום' מלמד שהמקום גורם. ומקשינן כיצד יתכן דנפוק כולהו זקנים והכתיב 'שורך אגן הסהר אל יחסר המזג', ומשני אב"י כגון שיצאו להוסיף על העיר ועל העזרות כדתנן אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בבית דין של שבעים ואחד. הרי להדיא שכשיצאו להוסיף אין עליהם תורת 'בית דין הגדול' לחייב זקן ממרא על המראתו מפני שאינם במקומם, וגם אינם יושבים אז במושב ב"ד, ואעפ"י נצרכים הם להיות בקידוש - ומאי טעמא? אלא מוכח שהשתתפותם במעשה הקידוש אינו בתורת 'בית דין' אלא משום ייצוג העם. אלא שצריך הסכמת 'בית דין הגדול' לעשות הקידוש. [וכן בעגלה ערופה, מלבד הדין שפוסקים במקומם על הבאת עגלה ערופה, יוצאים מהם - כולם או מקצתם (לכל חד כדאית ליה) למדידה עצמה, וכנ"ל שהם שני דינים נפרדים].

ומה מדויק שינוי לשון המשניות הנ"ל; בסנהדרין תנן 'אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד'. ואילו בשבועות 'אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד ובשתי תודות ובשיר' - ולא תנן 'על פי'. [ואמנם בכמה כ"י גם בסנהדרין הגרסה כן, אבל גרסת המשנה של הרמב"ם היא כגרסה דידן, והלא בשיטתיה קיימינן השתא] - דהא בשבועות מיירי בסדר הקידוש גופא, שכל אלו הדברים המנויים, עימם ובהם נעשה הקידוש, ואילו במשנה בסנהדרין מדובר על הצרכת בית דין הגדול לענין הקידוש משום תורת דין ומשפט. [ומדויק שבגמרא בסנהדרין יד: כשהביאו הך דמצאן אבית פגי והמרה עליהן, הביאו הלשון הדומה למשנת שבועות 'בבית דין של שבעים ואחד' [ולא 'על פי'], דהתם מיירי בהיותם בחוץ דוקא, שאז הם משתתפים בחלות מעשה הקידוש גופא, ולא כבית דין הדין ומורה].

ד ומה שהביאו בגמרא שם (טז:) על הך משנה קרא ד'זכנ תעשו' ולא קרא ד'כל הדבר הגדול', דאילו לא קרא מנלך דבכלל דבר הגדול הוא, ורק לאחר ששמענו דבעינן ע"א ומלך ונביא, ידעינן דבכלל הדבר הגדול הוא. וע' לח"מ רפ"ה סנהדרין.

ונראה לבאר על פי האמור, באופן ששני פירושי רש"י צדקו יחדיו ומשלימים זא"ז, ובכל מקום פירש רש"י כפי המתאים והמוכרח לפי ענין הסוגיא.

משה במקום ע"א קאי בדין 'הדבר הגדול' אך לא כלפי קיום 'עדה'

הנה כבר דיברנו במקום אחר¹ בכללות ענין משה במקום שבעים ואחד קאי, ועתה באנו לבאר שיטת רש"י והרמב"ם במהלך אחר מזה האמור שם. הגר"ז (בסנטסיל, פרשת בהעלתך) הקשה על מה שכתב הרמב"ם בהל' מלכים (הנ"ל) שהמלך עומד ע"י ב"ד של ע"א שהרי יהושע מינהו משה רבינו ובית דינו - מדוע צריכים לבית דינו והלא משה במקום ע"א קאי. [ויצא לחדש שם שלאחר שנתמנו שבעים זקנים שוב אינו עומד במקום ע"א].

ונראה לומר דהא דמשה רבינו קאי במקום ע"א, הלא מקור הדבר נראה פשוט הוא מהכתוב 'כל הדבר הגדל יביאו אליך' - והרי הדבר הגדול הוא זה הטעון בית דין הגדול כנ"ל, וא"כ הרי פירש הכתוב שמשה רבינו לבדו מהוה 'בית דין הגדול' לדון בכל הדבר הגדול. וכ"ה ברש"י סנהדרין טז. (ד"ה יביאו אליך. ומה שפירש בדף יג: טז: שהוא ראש לכולם ושקול כנגדם, פירש כן כטעמא דקרא ולא מקור הדין). [וכן מפורש במינוי שבעים הזקנים ונשארו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך' - הרי שאותו 'משא העם' שנושאים הזקנים מעתה, משה רבינו היה נושא לבדו]. וא"כ יש לומר דהיינו דוקא בדברים הטעונים ב"ד של ע"א מצד 'הדבר הגדול', כלפי זה משה רבינו עומד כע"א זקנים, אבל בדברים הנצרכים להעשות על ידי 'העדה', שבהם הע"א זקנים באים כעומדים במקום העדה, בזה לא מצינו שמשה רבינו עומד במקומם.

ובזה מיושבת קושית הגר"ז, דהנה מקור דברי הרמב"ם שהעמדת מלך נעשית על ידי ע"א ממשה רבינו ובית דינו, הוא מהספרי זוטא (פינחס) 'והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה - שיהא מומחה מפי אלעזר הכהן ומפי כל העדה וכו' ויהא יושב ודורש ושואל לפניך בראש כל גדולי ישראל'. הרי שלהעמדת המלך צריך את 'כל עדה', ועל כן לא סגי לזה במשה רבינו לבדו אלא צריך בית דין של ע"א, דלענין הך דינא שייחשב ככל העדה, לא אמור הכלל דמשה רבינו במקום ע"א כאמור.

[הגרש"ר (בחדושי סנהדרין סי' ה) הקשה על מה שלמדו בגמרא (בר"ה כה:) שאין די לקידוש החודש ביחיד מומחה שהרי אין לך מומחה לרבים בישראל יותר ממשה רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם'. וקשה הלא משה רבינו במקום ע"א הוא כדאמרינן בסנהדרין שם, ואין זה 'יחיד'? - ותירץ הגרש"ר שכלל זה אינו אמור אלא כשיש 'בית דין' שבתוכו משה רבינו, אז נחשב הוא כב"ד של ע"א, אבל כשחסר 'בית דין' בפועל, אין נחשב משה רבינו לבדו כ'בית דין' של ע"א.

ובזה יתישבו דברי רבנו חננאל שם, שכתב על הא דאמרינן שיצאו ממקומם להוסיף על העיר: 'כדתנן בשבועות פרק ב אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא בב"ד של שבעים ואחד' - ומדוע הביא ממרחק לחמו, הלא משנה זו בהאי פירקא גופא היא שנויה - אך לפי האמור עניינה של המשנה בסנהדרין היא ה'דין' הדין והמחליט את התוספת והקידוש, ואילו בסוגיא כאן עסקינן כשב"ד יצאו ממקומם להשתתף בסדר הקידוש ואז אין עליהם תורת 'בית דין', והרי הוא עניינה של המשנה בשבועות.

וכיו"ב נראה לענין מה שאמרו בתוספתא (פ"ג דסנהדרין) שלעשיית פרה אדומה צריך ב"ד של ע"א זקנים, דסגי שיעשה ע"י אחר עפ"י ציווים ורשותם, ואין צריכים כל הע"א זקנים לעשותה בעצמם. והיינו כנ"ל, דהתם לאו משום 'דין' בעינן ב"ד הגדול אלא מפני שהוא ענין לכלל הציבור, וכפי שביאר הגר"ז (בספרו עה"ת פרשת חקת) את לשון הכתוב 'את חקת התורה דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה וכו' [ולא כתיב איפכא כדרך הלשון בכל מקום, שפותח ב'דבר אל בני ישראל'] - שהוראת משה רבינו לבני ישראל ליקח היא כלולה בתורת הפרה, כי לקיחתה נעשית ע"י ב"ד של ע"א - הרי שהוא דין של 'בני ישראל ויקחו' ולא משום 'הדבר הגדול' - הלכך סגי לזה שיימנו אחרים על כך², וכקידוש החודש שב"ד הגדול נותנים רשות לשלשה לקדש [ויתכן שה"ה לענין מינוי כהן גדול].¹

ד) ובה נראה נפלאות בישבו דברי רש"י, דבהא דבעינן סנהדרין של שבעים ואחד מ'זכונ תעשו', פירש רש"י בשבועות (טו.) שהיו בשעת הקמת המשכן שבעים זקנים. ואילו בסנהדרין (טז:) פרש"י שמשה במקום סנהדרי גדולה [כדאמרינן בגמרא התם גבי עשיית סנהדראות לשבטים, כדאשכחן במשה דאוקי סנהדראות ומשה במקום שבעים וחד קאי]. וכבר עמד התו"ט בשבועות (פ"ב מ"ב) על שינוי הטעמים ברש"י וברע"ב. ועוד הקשה הרי לא נתמנו שבעים איש מזקני ישראל אלא לאחר מעשה המשכן, בפרשת 'אספה לי שבעים איש' שבסדר בהעלתך, וא"כ הרי מסתבר כפרש"י בסנהדרין דע"כ משום דמשה במקום ע"א קאי ולא משום שהיו שם שבעים זקנים. וכתב שלפרש"י בשבועות צריך לומר 'דשבעים זקנים שנאמרו במתן תורה בסוף פרשת משפטים' ושבועים מזקני ישראל, הם היו מיוחדים שבעדה לכל דבר שבקדושה כעין סנהדרין שנצטוו בהם אחר כך בפרשת אספה לי'. וצריך לבאר תירוצו, מהו הגדר של 'כעין סנהדרין' שהיו לאותם המיוחדים שבעדה לכל דבר שבקדושה. ובעיקר הקושיא כיוון להר"י מגאש (בחדושי לשבועות יד:), שלא היו לעיני התו"ט, ושם אכן פירש כפרש"י בסנהדרין מחמת קושיא זו.

¹ ע' רמב"ם פרה ג, ד' כיצד שורפין אותה, זקני ישראל היו מקדימין ברגליהן להר המשחה וכו'. ולא הוכיח ע"א. ויש להביא סמך מסוגיית הגמרא בסנהדרין ד: דשקיל וטרי כיצד יצאו כל הב"ד הגדול ממקומם והלא אל יחסר המזג כתיב, והעמידו שיצאו להוסיף על העיר ועל העזרות [שהוא משום דבעינן 'בית דין' וכדמוכח מהרמב"ם בהל' סנהדרין כמוש"כ הגר"ז], או למידת עגלה וקראב"י דיליף מ'יצאו וקנין ושפטיך', ולא אמרו שיצאו למעשה הפרה - ומשמע דלזה א"צ לצאת בעצמם.

² שמה יש מקום לומר שגם העמדת סנהדראות היתה ע"י משה רבינו לבדו כפשיטתא דקרא, וגם לזה אין צורך בע"א משום תורת 'בית דין' אלא משום שהוא ענין ציבורי. ואעפ"י שהביאו הרמב"ם בהלכות סנהדרין שם, אין זו קושיא כלל כי ודאי מקום הלכה זו הוא בהלכות הסנהדרין והעמדתם, אבל לא משום שצריך תורת 'בית דין' של ע"א למינוי. ולפי"ז לכאורה סגי שישלחו אחרים להעמיד יינים וא"צ לצאת בעצמם. וכן משמע בגמרא סנהדרין פח: 'משם כתבים ושולחין... וברמב"ם סנהדרין ב,ח. אך יש להעיר מלשון רש"י ריש סנהדרין 'צריכים ב"ד הגדול שבלשכת הגזית לצאת ולהושיבם' וצ"ב.

באים כ'כל העדה' [וכדברי המכלתא דלעיל לענין קידוש החודש. וכהספרי-זוטא לענין מינוי מלך. נמצאו א"כ שלשה מקומות מפורשים שהסנהדרין של ע"א הם מייצגים את העם, וקרויים 'עדה' משום כך].

ולפי האמור מיושב היטב דלא סגי במשה רבינו לבדו במשיחת אהרן, הגם שהוא עומד במקום ע"א זקנים - דהתם משום 'כל העדה' אתינן עלה, ולא משום תורת 'הדבר הגדול' וכפי המובא לעיל מהגרי"ז דאין בהעמדת כהן גדול ענין המצריך 'בית דין' [והרי עדיין לא היו שם שבעים בתורת 'בית דין' כנ"ל], ולענין זה לא אמרינן משה במקום ע"א קאי. נמצאו הדברים תואמים יחדיו ומתישבים כמין חומר.

שני דינים בהצרכת נביא, לבחירת המקום ולקידוש העיר והעזרה בפועל

ו) ויש לבאר דין נוסף האמור בהאי ענינא. בגמ' בשבועות שם מבואר דהא דבעי נביא בתוספת העיר והעזרות, מקורו הוא מ'זכן תעשו' וכדפרש"י שמשה רבינו נביא היה. והנה בספרי (ראה) דרשו עה"פ 'כי אם אל המקום אשר יבחר ה'א מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה': 'תדרשו' - דרוש עפ"י נביא. ויליף מהאמור בסוף ספר שמואל 'ויבא גד אל דוד ביום ההוא ויאמר לו עלה הקם לה' מזבח בגרן ארונה היבסי. ויעל דוד בדבר גד כאשר צוה ה'".

ויש לעיין למאי אצטריך למילף מגד הנביא ולא סגי בלפוטא ממשכן דכתיב 'זכן תעשו'. ועוד יש לשאול, הלא נחלקו אמוראים בגמרא (שבועות טז.) אם כל הדברים המנויים במשנה לקידוש העיר והעזרות מעכבים, או סגי באחת מכל אלו. וא"כ קשה להך מאן דאמר דסגי באחת מכל אלו, אמאי הוצרך דוד לנבואת גד והלא דוד מלך היה.

ונראה לבאר עפ"י מה שייסד הגרי"ז (במכתבים שבסוף ספרו, ובכ"מ) ששני דינים נאמרו במקדש; בחירה וקדושה. בחירת המקום המסויים שנאמרה לדוד על פי ה', ועניינה שהמקום נבחר מכל המקומות, ושוב יצאו שאר המקומות מלהקריב בהם. ומלבד זאת יש חלות קידוש של בנין העזרה, וזה נעשה על ידי שלמה. וכן הראה מכמה מקומות שירושלם יש בה ענין 'בחירה'. ופירש בזה דעת הראשונים שאפילו למ"ד קדושה ראשונה בטלה, איסור הקרבה בחוץ קיים משום הבחירה שנבחר המקום המסויים. [ומפורש כן בלשון הרמב"ם פ"ט מהלכות יסודי התורה (ב) 'כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב עולה בחוץ וירושלים נבחרת לכך וכו'". וכן הוא במכלתא ר"פ בא, 'עד שלא נבחרה ארץ ישראל וכו' עד שלא נבחרה ירושלם היתה כל א"י כשרה למזבחות, משנבחרה ירושלם יצאת א"י שנאמר השמר לך וכו'. עד שלא נבחר בית עולמים היתה ירושלם ראויה לשכינה, משנבחר בית עולמים יצאת ירושלם שנאמר כי בחר ה' בציון וכו'"]. וכבר הארכנו בענין זה בכמה מקומות.^ח

ויש להטעים דבריו עפ"י מה שכתב הקצות-החושן (ג - עפ"י הרמב"ם בהל' סנהדרין ב, יא) שגם במקום שיחיד מומחה כשר לדון, אין לו דין 'בית דין' לענין כפייה, הרי דלא סגי בדיין אחד אפילו הוא מומחה טובא, לחול שם 'בית דין' עליו, וא"כ אף משה רבינו השקול ככל הזקנים, סו"ס אין שם 'בית דין' בלא שלשה. והביא שם שאמרו לו כן גם בשם הגר"ח, ושאביו הגרי"ד הביא לו כראיה לדבריו את הסוגיא בר"ה האמורה.

והנה קושית הגרש"ר קשה גם לפי דברינו שהרי הגמ' בר"ה מיירי בענין הצרכת 'בית דין', ובזה הרי משה רבינו במקום ע"א ומוכרח כתירוץ הגרש"ר^ח.

והכא נמי, לפי מה שנתבאר שלקידוש העיר והעזרות צריך הן תורת 'בית דין הגדול' לקדש על פיהם, הן ע"א זקנים כעומדים במקום כלל הציבור למעשה הקידוש גופא, אם כן משה רבינו כעומד במקום ע"א זקנים, מועיל רק כלפי תורת בית דין שעל פיו נעשה 'כל הדבר הגדול', אבל לא כלפי ייצוג העדה, ואם כן שפיר דקדק רש"י בסוגיא בשבועות לומר שהיו שם שבעים זקנים מלבד משה, דהלא התם מיירי בסדר הקידוש עצמו, על ידי השתתפות הזקנים במעשה הקידוש, וזהו מפני היותם באים מכח כלל העדה, על כן בעינן שבעים זקנים מלבד משה. ואמנם לא היה עליהם תורת 'סנהדרין' שהרי לא נסמכו שבעים הזקנים אלא לאחר מכן, מ"מ לענין ייצוג העם סגי באותם שבעים זקנים המיוחדים לכל דבר שבקדושה כדברי התוי"ט [וזהו 'כעין סנהדרין' שכתב - כלומר החלק הזה של ייצוג כלל הציבור האמור בסנהדרין, היה בהם, אבל לא תורת 'בית דין']. ואילו במשנת סנהדרין דאירינן בכל אותם דינים דבכלל 'דבר הגדול' הנצרכים לתורת בית דין הגדול, שם כתב רש"י דמשה רבינו במקום ע"א זקנים קאי. נמצאו דברי רש"י באים בדקדוק בכל סוגיא כפי ענינה; בשבועות דמיירי בזקנים כמייצגי העם, פירש משום שבעים זקנים שהיו אז [ולא יכול לפרש משום דמשה במקום ע"א, דהלא ביצוג העם מיירי], ואילו בסנהדרין דמיירי בהלכות 'בית דין', פירש דמשה רבינו כב"ד של ע"א הוא [ולא יכול לפרש שהיו שם שבעים זקנים, דהא עדיין לא נסמכו להיות בית דין].

[דין 'עדה' בהעמדת כהן גדול ועוד]

ה) כיוצא בזה אתה אומר אודות המובא לעיל מהתוספתא דהעמדת כהן גדול בעי סנהדרין של ע"א, ולא נתבאר שם מקור הדבר. אך נראה לראותו בקרא דמשיחת אהרן לכהונה גדולה (בפרשת צו), דכתיב 'ואת כל העדה הקהל' ופירש ראב"ע 'ואת כל העדה - ראשי השבטים והזקנים'. הרי דמינוי כה"ג צריך שבעים ואחד זקנים. ומכללא שמענו מקור נוסף לכך שהזקנים

^ח יש להעיר ממש"כ התוי"ט פ"ק סנהדרין שרק כשמושה לבדו הריהו כנגד ע"א, אבל לא כשהוא עם אחרים [והרש"ש (שם יז.) הטעים עפ"י מה דתנן באבות (ד, ה וברע"ב) שאין למומחה לומר לשאר הדיינים קבלו דעתי שהרי יכולני לדון לבד], ובה יישב התוי"ט הילפותא שם 'התניבנו שם עמך' מכאן לשבעים ואחד זקנים בסנהדרין גדולה, דואת בהדייהו. וקשה הלא משה עצמו כנגד ע"א וא"כ ליבעי שבעים ועוד ע"א. אלא משמע שכשיושב עם אחרים הרי הוא כאחד. ובפשוטו דברים אלו מנוגדים לדברי הגרש"ר, דהא להתוי"ט הרי אוריבה, כל היכא דאיכא שם 'בית דין', חשיב משה כאחד.

על פי ה' ומצד זה צריך שייעשה הדבר על פי נביא דוקא, שזהו דין מסוים ב'בחירה' והוא נצרך לכו"ע לעכב. ושפיר הוצרך דוד לנבואת גד הנביא אף למ"ד דאחת מכל אלו תנן, דלא פליגי אלא בדין הקידוש הנלמד ממשכן, אבל לבחירה לא סגי בלא נביא.

ויוטעמו בכך דברי הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (ו,י) ב"ד שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה מוסיפין, ויש להם למשוך העזרה עד המקום שירצו מהר הבית' - משמע שאפשר להוסיף רק בגבולות ההר, ומה טעם הדבר - אלא משום שהר הבית הוא המקום הנבחר, ועל כן אי אפשר לקדש העזרה מחוצה לו, וכפי שהראה הג"ר מאיר שמחה (אור שמח במלואים שבסוף ספר זמנים על הל' בית הבחירה שם; משך חכמה תצוה נשא), והוכיח כן מהמכלתא ר"פ בא הנ"ל. וכן האריך במקדש דוד (כו). כפי שהובא ביתר הרחבה במקום אחר^{יא}. אם כן הבחירה נאמרה על ידי גד הנביא על כל ההר, ואולם לא קידשו בקדושת עזרה אלא שטח מסויים, ובית דין שבכל דור יכולים להוסיף על העזרה ולקדש בתוך גבולות מקום הבחירה, בכל ההר, דבקידוש לא סגי אלא בתוך המקום הנבחר^{יב}.

והנה במשכן היתה אמנם קדושת בנין אבל לא היתה שם בחירת מקום. [בזה ביארנו חלוקת דברי הרמב"ם, שבתחילת הלכות בית הבחירה פירש מצות 'ועשו לי מקדש' האמורה במדבר, לבנות להם בית מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות. ואילו בהלכות מלכים מפרש המצוה 'לבנות את בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה' - כאן הביא מקור אחר למצוה (ע' לח"מ שעמד בזה), וגם כאן כתב שנצטוו 'בכניסתן לארץ', משא"כ בהלכות בית הבחירה - כי כאן אין מדובר על המצוה הכללית לבנות בית מקדש שהיא נאמרה בטרם באו לארץ דהא 'ועשו לי מקדש' נאמר על עשיית המשכן, אלא המדובר כאן על בניית בית הבחירה במקום הנבחר, והלא בהך קרא כתיב 'כי אם אל המקום אשר יבחר ה' מכל שבטיכם לשום את שמו שם - לשכנו תדרשו ובאת שמה'].

ולפי זה נראה דקרא ד'וכן תעשו' האמור במשכן, מיירי בדין הקידוש בלבד, ובזה מיירי הגמרא בשבועות דיליף לנביא מהמשכן, ובזה איכא למ"ד דסגי באחת מכל אלו, משא"כ לענין בחירת המקום לא סגי בקידוש גרידא אלא צריך בחירת המקום

יא שיעור יח.ד. וע' גם סג.ב.

יב שעל כן הוצרך הוא עצמו להימשח בשמן המשחה כי רק הבנין התקדש לא המקום, משא"כ במקדש לא נמשחו אלא הכלים, דעל המקום אין שייך משיחה (עפ"י מש"ח נשא - בישוב קושית התוס' בשבועות טו. ד"ה מתיב).

יב ואף שגם לענין ירושלים נאמרה 'בחירה' ואעפ"י כ אפשר להוסיף על העיר - י"ל שלא נבחר ה'מקום' בפני עצמו אלא 'העיר' נבחרה - שלא כבחירה במקום המקדש - וכל מה שמכלילים בעיר, נכלל ממילא בבחירה.

הטעונים ע"א מצד תורת 'בית דין', אין מקום למנות אחרים תחתם]. (ב)

(ד) תוספת על העיר ועל העזרות הנצרכת לסנהדרי גדולה, יש לראות מדקדוקי לשונות המשניות ולשונות הרמב"ם, שיש בה שני דינים; הוראה של בית דין הגדול כשאר 'הדבר הגדול', ומלבד זאת השתתפות של ע"א זקנים בסדר הקידוש בפועל הבאים ככלל העדה. (ג)

(ה) נראה בדעת רש"י והרמב"ם, שזה שאמרו בגמרא משה רבינו במקום שבעים ואחד קאי, היינו דוקא לענין דברים הטעונים בית דין גדול, אבל דברים הטעונים 'עדת ישראל', לא סגי בלא ע"א זקנים. ועל כן במינוי יהושע כמלך, היו נצרכים לשבעים זקנים מלבד משה.

מפני כן בקידוש המשכן היו צריכים את זקני העדה מלבד משה רבינו. ואעפ"י שבאותה שעה עדיין לא נסמכו כסנהדרין, מ"מ היו שם שבעים זקנים המשמשים כנציגי העדה לכל דבר שבקדושה. [ומצד הצורך ב'בית דין הגדול' הלא די במשה רבינו]. (ד)

(ו) זה ששנינו במשנה שצריך נביא ומלך וע"א זקנים ואורים ותומים לתוספת העיר והעזרות, היינו לצורך 'הקידוש' בפועל. ולענין זה נחלקו בגמרא האם צריך את כולם לעכב או די בחלק מהם, אבל לצורך 'בחירת המקום' צריך נביא לכולי עלמא. **הקידוש** על פי נביא ומלך וכו' נלמד מ'זכן תעשו' האמור במשכן. ואולם במשכן לא היתה בחירת מקום אלא קידוש, ומקור הצרכת נביא בבחירה נדרש בספרי מהכתוב 'לשכנו תדרשו' האמור לענין 'המקום אשר יבחר ה'". וכפי שהיה בהקמת דוד את המזבח בגורן ארנן על פי גד הנביא.

מקום הבחירה הוא ההר כולו, 'הר ציון זה שכנת בו'. ואילו הקידוש בפועל נעשה בשטח העזרה בלבד, וב"ד שבכל דור יכול להוסיף על העזרה ולקדשו, אבל אין יכול למשוך את העזרה חוץ להר (רמב"ם), שהרי כבר נבחר ההר מכל המקומות. (ה)

עיקרי דברים

(א) יש ללמוד מדברי הרמב"ם, שכל הדברים השנויים בראש מסכת סנהדרין הנצרכים להעשות על ידי סנהדרי גדולה, הרי הם בכלל 'הדבר הגדול' הטעון להעשות על פי משפט 'בית דין הגדול'. מלבד זאת ישנם דברים הטעונים ע"א זקנים משום שצריכים להעשות עם כלל העדה, וסנהדרי גדולה היא עומדת במקום 'העדה'.

הרי שסנהדרי גדולה משמשת שני ענינים; היותה בית דין גדול [לעומת ב"ד של כ"ג או שלשה], והיותה מייצגת את כלל העדה. (ב)

(ב) מינוי כהן גדול נעשה בסנהדרי גדולה (תוספתא). ואולם אין זה ענין הזקוק ל'דין', אלא משום ייצוג העדה הוא נעשה בע"א זקנים (כדמשמע בפרשת צו, עפ"י ראב"ע). ועל כן לא הביא הרמב"ם הלכה זו בהלכות סנהדרין עם כל שאר הדברים הנצרכים ע"א זקנים אלא בהלכות כלי המקדש (עפ"י הגרי"ז).

כגדר הזה גם כן מצות ספירת השנים והשמייטין והגהת ספר עזרה, המוטלות על סנהדרי גדולה. (ב ה)

(ג) לעומת זאת, העמדת מלך נצרכת לב"ד הגדול משום שני הדינים; מפני שהוא ענין של כלל הציבור וטעון השתתפות העדה (כדמשמע בספרי-זוטא), וגם מפני שהוא בכלל 'הדבר הגדול' (רמב"ם הל' סנהדרין).

וכיוצא בזה נראה גם כן בהבאת עגלה ערופה ובדין עיר הנדחת - יש בהם שני דינים; דין משפט הטעון לדונו בב"ד הגדול, ודין מסויים של זקני העדה.

קידוש החודש, לדעת הרמב"ם, מלבד מה שהוא כ'משפט' הטעון בית דין של שלשה, הוא טעון להעשות עם 'כל עדת ישראל' ומצד זה טעון סנהדרי גדולה. אלא שיכולים הם למנות שלשה מומחים לקדש, כי גם באופן זה מתייחס הדבר לכלל העדה על ידי נתינת הרשות שלהם. [משא"כ בדברים

